

## OSNOVNA OBILJEŽJA ZAKONSKE I SUDSKE POLITIKE PRIMJENE KAZNE MALOLJETNIČKOG ZATVORA U BOSNI I HERCEGOVINI I UPOREDNOM KRIVIČNOM PRAVU I PRAKSI

Dr. sc. Vedad Gurda, docent  
Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli  
Bosna i Hercegovina

UDK: 343.815(497.6)  
Ur.: 10. srpnja 2015.  
Pr.: 20. studenog 2015.  
Pregledni znanstveni rad

### **Sažetak**

*Imajući u vidu da u spektru maloljetničkih krivičnih sankcija kazna lišenja slobode predstavlja najstrožiju krivičnu sankciju, međunarodni dokumenti iz oblasti postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom proklamiraju standard da se ona ima izricati samo kao krajnje sredstvo (ultima ratio) i u što kraćem trajanju. Upravo pitanja mogućeg trajanja predmetne sankcije, te obima njenog izricanja predstavljaju neka od osnovnih obilježja zakonske i sudske politike sankcioniranja maloljetnika, te čine predmet istraživanja ovog rada. Autor je analizirao kako su ova pitanja uređena u bosanskohercegovačkom i uporednom pravu, te kako su spomenuti standardi oživotvoreni u praksi. Primjenom komparativnopravne analize utvrđeno je kako postoje određeni pokazatelji da Bosna i Hercegovina spada u red zemalja koje baštine „humanu“ politiku sankcioniranja maloljetnih učinitelja krivičnih djela, te da su spomenuti međunarodni standardi dosljedno prihvaćeni kako u pravu, tako i u sudskoj praksi ove zemlje.*

**Ključne riječi:** maloljetni učinitelji krivičnih djela, trajanje kazne maloljetničkog zatvora, politika kažnjavanja maloljetnika.

### **1. UVOD**

Za razliku od velikog broja uporednih zakonodavstava koja poznaju različite mogućnosti kažnjavanja maloljetnika, a koje se kreću od novčane kazne do lišenja slobode,<sup>1</sup> zakonodavstvo Bosne i Hercegovine poznaje samo jednu sankciju takvog tipa - kaznu maloljetničkog zatvora. To je specifična sankcija lišenja slobode maloljetnika, koja je u predmetno zakonodavstvo prvi put uvedena *Novelom KZ FNRJ* iz 1959. godine prilikom sveobuhvatne reforme dotadašnjeg ex-jugoslovenskog maloljetničkog krivičnog zakonodavstva. Uvođenjem ove sankcije napuštena je

1 Perić, O., Krivičnopravni položaj maloletnika, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1975, str. 195.

izrazito represivna politika sankcioniranja u okviru koje je maloljetnim učiniteljima krivičnih djela bilo moguće izricati i kazne općeg krivičnog prava koje su se primjenjivale prema punoljetnim osobama.<sup>2</sup> Tadašnja reforma predstavljala je odraz idejnih strujanja i tendencija koje su prethodno već nekoliko decenija egzistirale u onovremenoj teoriji krivičnog prava i uporednim sistemima maloljetničkog krivičnog pravosuđa, a koje su bile usmjerene k jačanju prava maloljetnika, te daljnjem humaniziranju njihovog krivičnopravnog statusa.<sup>3</sup> Ipak, ta humanizacija koja se u uporednom pravu i na internacionalnom nivou nastavila sve do današnjih dana, kako tada, tako niti u modernom dobu nije dovela do potpunog ukidanja (kazne) lišenja slobode maloljetnika ili njoj sličnih formi sankcioniranja ove kategorije učinitelja,<sup>4</sup> tako da one i danas egzistiraju u svim evropskim državama, ali i drugdje diljem svijeta.<sup>5</sup>

Pri tome, u uporednom pravu ne postoji jedan općeprihvaćeni i unificirani model normativnog uređenja ove sankcije. U nekim zemljama, poput Austrije,<sup>6</sup> Francuske<sup>7</sup> ili Finske<sup>8</sup> prihvaćen je model koji se naslanja na davnašnju maksimu o maloljetnim učiniteljima kao „delinkventima u minijaturi“,<sup>9</sup> a shodno kojem se i maloljetnim učiniteljima izriče *kazna zatvora*, kao *sankcija općeg krivičnog prava*. Pri tom se zbog njihovog uzrasta, ipak, primjenjuju posebna pravila o odmjeravanju te kazne, odnosno njenom izricanju u kraćem trajanju nego kada se ona izriče punoljetnim osobama, kao i posebna pravila o izvršenju iste. Ovakav model je (djelimično) prihvaćen i u zemljama koje poznaju mogućnost *upućivanja maloljetnih učinitelja ka sudovima opće nadležnosti (transfer to the criminal court)*,<sup>10</sup> koji im u tom slučaju izriču neku

- 2 Stojanović, Z., Krivično pravo - opšti deo, deseto izdanje, IP Justinijan, Beograd, 2005., str. 390; Škulić, M., Stevanović, I., Maloletni delinkventi u Srbiji: neka pitanja materijalnog, procesnog i izvršnog prava, Jugoslovenski centar za prava deteta, Beograd, 1999., str. 319.
- 3 Šelih, A. Mladoletničko sodstvo na pragu 21. stoletja: prevzgoja, nadzor, povračilnost? u: Prestupniško in otklonsko vedenje mladih - vzroki, pojavi, odzivanje, Bonex Založba, Ljubljana, 2000., str. 216.
- 4 Pruin, I., The Scope of Juvenile Justice Systems in Europe u: Dunkel, F., Grzywa, J., Horsfield, Pf., Pruin, I., (eds.), Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments, Forum Verlag Godesberg, Monchengladbach, 2010., str. 1763.
- 5 Radulović, Lj., Maloletničko krivično pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010., str. 159-160.
- 6 Bruckmuller, A., Austria: A Protection Model u: Junger-Tas, J., Decker, S. H., (eds.), International Handbook of Juvenile Justice, Springer, Dordrecht, 2006., str. 287.
- 7 Perić, O., Milošević, N., Stevanović, I., Politika izricanja krivičnih sankcija prema maloletnicima u Srbiji, Centar za mir i razvoj demokratije, Beograd, 2008., str. 39
- 8 Marttunen, M., Finland: The Basis of Finish Juvenile Criminal Justice, International Review of Penal Law, vol. 75, No. 1/2004, str. 325-328.
- 9 Carić, A., Mlade osobe u kaznenom pravu (učinitelji i žrtve), Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002., str. 1.
- 10 U pojedinim pravnim sistemima, poput: Sjedinjenih Američkih Država, Japana, Belgije, Holandije, Irske, Engleske i Velsa, Kanade, Poljska itd. postoji mogućnost procesuiranja maloljetnika ne samo u okviru maloljetničkog krivičnog pravosuđa, već i u okviru redovnog krivičnog pravosuđa (pravosuđa za odrasle). U tim zemljama primarna nadležnost za procesuiranje maloljetnika u sukobu sa zakonom pripada *maloljetničkom krivičnom pravosuđu*, koje ovoj kategoriji uglavnom izriče *specifične maloljetničke sankcije*. No, u pojedinim slučajevima postoji mogućnost da se prema maloljetnim delinkventima (i to određenog

od sankcija općeg krivičnog prava, uključujući i *kaznu zatvora*. S druge strane, u manjem broju zemalja se susreću *posebne kazne lišavanja slobode maloljetnika*, koje se po svojoj prirodi i vrsti tretmana razlikuju od sličnih sankcija općeg krivičnog prava, te se kao takve mogu izricati samo maloljetnim učiniteljima krivičnih djela, te mlađim punoljetnicima. Kao primjer takvih sankcija može se navesti kazna *maloljetničkog zatvora* u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu i zakonodavstvima zemalja sljednica bivše SFRJ, kao i *kazna za maloljetnike (Jugendstrafe)* u njemačkom zakonodavstvu,<sup>11</sup> odnosno sankcija pod nazivom *zadržavanje u posebnoj ustanovi za maloljetnike* (gr. *eidiko katastima kratisis neon*) u grčkom zakonodavstvu.<sup>12</sup>

Pored navedene, u uporednom pravu se mogu uočiti i druge razlike vezano za kaznu lišenja slobode maloljetnika. U tom smislu, razlikuju se rješenja koja je to donja dobna granica, odnosno uzrast maloljetnika kojemu se može izreći ova sankcija, uvjeti pod kojima se ona može izreći, u kakvoj ustanovi se izvršava (odjeljenu kaznene ustanove za odrasle ili posebnoj kaznenoj ustanovi za maloljetnike), koja je gornja dobna granica do koje se prema osobama koje su krivično djelo učinile u doba maloljetstva, a koje su tokom izdržavanja date kazne postale punoljetne primjenjuje poseban tretman i pravila izvršenja iste itd. S druge strane, (gotovo) sva zakonodavstva predviđaju kako kazna lišenja slobode maloljetnika ima prevashodno tretmansku i edukativnu funkciju. Najveći broj istih, bar nominalno, u skladu sa preporukama, međunarodni dokumenti iz oblasti postupanja s maloljetnicima u sukobu sa zakonom, poput: pravila 19.1. *Standardnih minimalnih pravila UN-a za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila)*, pravila 10. *Evropskih pravila o sankcijama i mjerama u predmetima maloljetnih učinitelja krivičnih djela* te pravila 1. *Pravila UN-a o zaštiti maloljetnika lišenih slobode (Havanska pravila)* proklamiraju princip da se ova sankcija, kao i druge sankcije institucionalnog tipa, imaju izricati samo kao krajnje sredstvo društvenog reagiranja prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom (*ultima ratio*) te u što kraćem trajanju. Upravo pitanja mogućeg (minimalnog i maksimalnog) trajanja predmetne sankcije, onako kako je ono uređeno u zakonodavstvu i kako se ostvaruje

dobnog uzrasta) primjeni institut *upućivanja maloljetnika ka sudovima opće nadležnosti*. Ovakvo rješenje se uglavnom primjenjuje prema učiniteljima teških krivičnih djela, onda kada se cijeni da zbog prirode krivičnog djela i okolnosti pod kojima je ono učinjeno mehanizmi maloljetničkog krivičnog pravosuđa ne predstavljaju adekvatne forme društvenog reagiranja. U tom slučaju *sudovi opće nadležnosti maloljetnicima izriču sankcije općeg krivičnog prava*, s tim da se, zbog njihovog uzrasta, prema ovoj dobnoj skupini učinitelja u *pravilu* primjenjuju specifična pravila o odmjerenju/ublažavanju, ali i izvršenju tih krivičnih sankcija. O tome vidi više u: Weijers, I., Nuytiens, A., Christiaens, J., Transfer of Minors to the Criminal Court in Europe: Belgium and the Netherlands u: Junger-Tas, J., Dunkel, F. (eds.), Reforming Juvenile Justice, Springer, Dordrecht-Heidelberg-London-New York, 2009., str. 105-124; Bala, N., Roberts, J. V., Canada's Juvenile Justice System: Promoting Community-Based Responses to Youth Crime u: Junger-Tas, J., Decker, S. H. (eds.), International Handbook of Juvenile Justice, str. 46-47; Krajewski, K., The Juvenile Justice System in Poland u: Jensen, E., Jepsen, J., (eds.), Juvenile Law Violators, Human Rights and the Development of New Juvenile Justice Systems, Hart Publishing, 2006., str. 160-161.

- 11 Eser, R., The Juvenile Justice System in Germany u: G. Giostra, V. Patane (eds.), European Juvenile Justice Systems, Giuffre Editore, 2007., str. 143.
- 12 Pitsela, A., Greece u: Dunkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I., (eds.), Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments, str. 636.

u praksi, te obima njenog izricanja, predstavljaju neke od najznačajnijih indikatora prirode sistema maloljetničkog krivičnog pravosuđa u određenoj zemlji, te kao takva čine predmet istraživanja ovog rada. Štaviše, ova pitanja čine i neka od osnovnih obilježja zakonske i sudske politike sankcioniranja maloljetnika te pokazatelja da li se u nekoj zemlji baštini „humana“ ili represivna politika sankcioniranja ove kategorije učinitelja krivičnih djela.

## 2. TRAJANJE KAZNE MALOLJETNIČKOG ZATVORA U PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

Kada je riječ o trajanju kazne maloljetničkog zatvora u bosanskohercegovačkom pravu treba istaći da ono nije ravnomjerno uređeno na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine. To stoga što u ovoj zemlji egzistiraju četiri relevantna zakonodavstva kojima je normiran krivičnopravni status maloljetnika, pa i predmetno pitanje: a) zakonodavstvo na nivou Bosne i Hercegovine (tzv. *državnom* nivou), b) zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH), c) zakonodavstvo Republike Srpske (RS) i d) zakonodavstvo Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (BDBiH). Pri tome, u svim zakonodavstvima nije prihvaćen ujednačeni legislativni model. Na nivou Bosne i Hercegovine i dalje je prisutan *tradicionalni model*, shodno kojem je pravni status maloljetnih učinitelja krivičnih djela uređen posebnim cjelinama u okviru *općeg* krivičnog zakonodavstva, odnosno *Krivičnog zakona*,<sup>13</sup> *Zakona o krivičnom postupku*<sup>14</sup> i *Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera*<sup>15</sup>. S druge strane, u Republici Srpskoj početkom 2011., u Brčko Distriktu BiH krajem 2012. godine, te u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: FBiH) početkom 2015. počeli su se primjenjivati *zakoni o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku*,<sup>16</sup> kao *posebni* legislativni tekstovi, koji *autonomno* reguliraju sveukupni krivičnopravni status maloljetnika te donose i određene novine vezano za trajanje kazne maloljetničkog zatvora. Stoga će se u daljnjem tekstu posebno analizirati kako je predmetno pitanje uređeno u „tradicionalnom“ krivičnom zakonodavstvu koje egzistira na državnom nivou, a kako u *novom* („autonomnom“) maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu koje primjenjuju entitetska pravosuđa Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, kao i pravosuđe Brčko Distrikta.

### 2.1. Trajanje kazne maloljetničkog zatvora u krivičnom zakonodavstvu na nivou Bosne i Hercegovine

Kada je u pitanju opći kazneni okvir maloljetničkog zatvora u krivičnom

13 „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15 i 40/15.

14 „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13.

15 „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 12/10 i 100/13.

16 „Službeni glasnik RS“, br. 13/10, „Službeni glasnik BDBiH“, br. 44/11 i „Službene novine FBiH br. 07/2014.

zakonodavstvu na *državnom nivou*, čl. 96. st. 1. KZ BiH propisano je da kazna maloljetničkog zatvora *ne može biti kraća od jedne niti duža od deset godina*. Ovakav način zakonskog određenja mogućeg trajanja kazne maloljetničkog zatvora pokazuje bitno drugačije tendencije u određenju njenog minimuma i maksimuma u odnosu na minimalno i maksimalno trajanje *kazne zatvora*, kao sankcije općeg krivičnog prava. Naime, kada je u pitanju *opći minimum kazne maloljetničkog zatvora očigledno je da je on znatno viši nego kod kazne zatvora, koja se izriče punoljetnim učiniteljima krivičnih djela, a koji iznosi najmanje 30 dana*.<sup>17</sup> Navedeni pristup tradicionalno se opravdava činjenicom kako odnosnom sankcijom pored općepreventivnih treba ostvariti i edukativne ciljeve sankcioniranja, te da se (pre)odgoj, stručno osposobljavanje i pravilan razvoj maloljetnika kod kojih je indicirana primjena date sankcije ne može ostvariti u (kratkom) vremenskom intervalu ispod jedne godine<sup>18</sup>. U svakom slučaju, s obzirom na opći minimum trajanja primijetno je da je maloljetnički zatvor bliži odgojnim mjerama nego kazni zatvora iz općeg krivičnog prava.<sup>19</sup> S druge strane, opći maksimum njegovog trajanja je znatno kraći nego kod kazne zatvora (*20 godina*), a pogotovo kod dugotrajnog zatvora (*45 godina*), što je očigledni pokazatelj humanih tendencija u postupanju sa maloljetnim učiniteljima u krivičnom pravu Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da bi se suviše dug period boravka maloljetnika u kazneno-popravnoj ustanovi zasigurno negativno odrazio na njegovo mentalno zdravlje, ali i ugrozio proces pozitivne društvene (re)integracije maloljetnika. Ipak, imajući u vidu da se zakonska svrha maloljetničkog zatvora ne iscrpljuje samo u individualnoj prevenciji, već da njome treba ostvariti i efekte generalne prevencije, smatra se da se ovakvim maksimumom njenog trajanja mogu postići i takvi ciljevi/efekti.<sup>20</sup>

## **2.2. Trajanje kazne maloljetničkog zatvora u novom maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu**

(a) Posljednjom novelom maloljetničkog krivičnog zakonodavstva u FBiH, RS i BDBiH, kazneni okvir maloljetničkog zatvora *koji je bio identičan onome koji se susreće u KZ BiH* pretrpio je određene izmjene. U skladu s odredbom čl. 51. st. 1. ZZPDMKP RS i čl. 51. st. 1. ZZPDMKP BDBiH *kazna maloljetničkog zatvora koja se izriče maloljetnom učinitelju krivičnog djela ne može biti duža od pet godina, a izriče se na pune godine ili na mjesece. Za krivično djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili za sticaj najmanje dva krivična djela za koja je propisana kazna zatvora teža od deset godina, maloljetnički zatvor može trajati do*

17 Čehajić, Lj., Maloljetnički zatvor u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, Pravni savjetnik, god. V, br. 7-8/2005, str. 25.

18 Srzentić, N., Stajić, A., Lazarević, Lj., Krivično pravo Jugoslavije - opšti deo, Savremena administracija, Beograd, 1998., str. 520; Lj. Radulović, op. cit. str. 153

19 Bačić, F., Bavcon, Lj. i dr., Komentar krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, drugo izdanje, Savremena administracija, Beograd, 1982., str. 311.

20 Babić, M. i dr., Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Savjet/Vijeće Evrope: Evropska komisija, Sarajevo, 2005., str. 395.

deset godina.<sup>21</sup> Ono što se na prvi pogled može primjetiti iz citirane odredbe jeste da novim zakonskim rješenjem nije eksplicitno određen opći minimum predmetne kazne. Međutim, imajući u vidu odredbu istog člana da se ona izriče na pune godine i mjesece, da se zaključiti kako je minimalno trajanje maloljetničkog zatvora jedan mjesec, što okvirno korespondira općem minimumu kazne zatvora primjenjive na odrasle učinitelje krivičnih djela. Pa premda se slično zakonsko rješenje ne susreće u zakonodavstvima zemalja sljednica bivše Jugoslavije, ono nije nepoznanica u uporednom pravu. U pojedinim zakonodavstvima opći minimum kazne lišenja slobode maloljetnika nije eksplicitno određen, što znači da se ona može izricati u trajanju od samo nekoliko dana ili sedmica.<sup>22</sup> Prednosti ovakvog zakonskog rješenja ogledaju se u tome što je ono izuzetno fleksibilno i elastično, tako da ostavlja dovoljno prostora sudiji za maloljetnike da odmjeri kaznu u skladu sa odgojnim potrebama maloljetnika.<sup>23</sup> Za pretpostaviti je kako su upravo ovi razlozi utjecali na entitetske zakonodavce, kao i na zakonodavca u BDBiH da na navedeni način urede opći minimum kazne maloljetničkog zatvora. No, još je vjerovatnije da su na spomenuto zakonsko rješenje inspirativno utjecale preporuke *Komiteta UN za prava djeteta*, koji je u svojim *zaključnim primjedbama na Inicijalni izvještaj Bosne i Hercegovine o stanju prava djece* u ovoj zemlji (iz 2005.), bosanskohercegovačkim vlastima *inter alia* preporučio da se “razmotri mogućnost izmjene trenutnih zatvorskih kazni koje se primjenjuju nad licima između šesnaest i osamanaest godina starosti koja su počinila krivično djelo, ukidanjem minimalne jednogodišnje i smanjenjem maksimalne desetogodišnje zakonske kazne”.<sup>24</sup>

Pa i pored izuzetnog respekta prema shvatanjima i preporukama visokih međunarodnih foruma, kakav je *Komite UN za prava djeteta*, te uvažavajući spomenuta uporednopravna iskustva, mišljenja smo kako predmetna legislativna novina, ipak, ne predstavlja naučno prihvatljivo i održivo normativno rješenje.<sup>25</sup> To prije svega zbog: a) dobro poznatih i u nauci krivičnog prava široko prihvaćenih kritika na račun kratkotrajnih kazni lišavanja slobode. Između ostalog, jedan od osnovnih prigovora takvim kaznama ogleda se u tome što one na taj način postaju mjere “pukog interniranja” osuđenih osoba sa izraženim elementima represije, jer se u tako kratkom

21 U ZZPDMKP FBiH ovo pitanje je nešto drugačije uređeno, te shodno odredbi čl. 51. st. 1. datog zakona *kazna maloljetničkog zatvora koja se izriče maloljetnom učiniocu krivičnog djela ne može biti duža od deset godina, a izriče se na pune godine ili na mjesece*.

22 Pruin, I., *The Scope of Juvenile Justice Systems in Europe* u: Dunkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I., (eds.), *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*, str. 1771.

23 Simović, M. i dr., *Komentar Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS, Banja Luka, 2010.*, str. 145.

24 Čl. 74. tačka g) *Zaključnih primjedbi Komiteta UN za prava djeteta povodom izvještaja Bosne i Hercegovine* od 03.06.2005. godine (CRC/C/15/Add.29).

25 Kritike na račun ovakvog određenja općeg minimuma kazne maloljetničkog zatvora u novom bosanskohercegovačkom maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu upućuju i pojedini domaći autori. Uporedi: Marković, I., *Kazna maloljetničkog zatvora*, Zbornik radova „Vladavina prava i pravna država u regionu“, Pravni fakultet, Istočno Sarajevo, 2014., str. 677.

vremenskom intervalu ne mogu realizirati iole ozbiljniji rehabilitacijski programi.<sup>26</sup> b) Osim toga, imajući u vidu da je i u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu jedna od svrha izvršenja svih maloljetničkih sankcija, pa i kazne maloljetničkog zatvora, osiguranje *odgoja i pravilnog razvoja ličnosti maloljetnika* (v. čl. 31. st. 1. ZZPDMKP FBiH, čl. 31. st. 1. ZZPDMKP RS, čl. 31. st. 1. ZZPDMKP BD BiH), više je nego upitno da li bi se taj cilj mogao ostvariti u samo par mjeseci rada sa maloljetnim učiniteljem, pogotovo ukoliko imamo u vidu da se data sankcija u pravilu izriče izuzetno odgojno zapuštenim maloljetnicima. Također, c) imajući u vidu da svrha maloljetničkog zatvora pored spomenutih *specijalnopreventivnih* ciljeva, obuhvata i ciljeve *generalne prevencije*, odnosno *utjecaja na druge maloljetnike da ne vrše krivična djela*, postavlja se pitanje koliko izricanje takve kazne u trajanju od jednog ili par mjeseci može uistinu polučiti generalnopreventivne učinke. d) Na kraju, premda načelo srazmjernosti nema identičan značaj u maloljetničkom kao u općem krivičnom pravu, u nauci preovladava shvatanje kako sud ipak ne bi smio izreći kaznu maloljetničkog zatvora koja bi bila u potpunoj nesrazmjeri sa težinom krivičnog djela i stepenom krivnje maloljetnika.<sup>27</sup> Imajući u vidu da se maloljetnički zatvor može izreći *samo za teška krivična djela sa istom takvom posljedicom i visokim stepenom krivnje*,<sup>28</sup> očigledno je kako bi izricanje date sankcije u trajanju od svega nekoliko mjeseci bilo u potpunoj nesrazmjeri sa težinom učinjenog krivičnog djela i stepenom krivnje maloljetnika.

Stoga smo mišljenja da je uvažavajući navedene razloge, ali i preporuke međunarodnih dokumenata o svođenju institucionalnog tretmana na najkraću moguću mjeru, te njegovu primjenu samo onda kada je to zaista neophodno, kao opći minimum maloljetničkog zatvora trebalo odrediti opći minimum od *šest mjeseci*, što u novom zakonodavstvu predstavlja i minimum trajanja zavodskih odgojnih mjera, koje čine maloljetničke krivične sankcije institucionalnog tipa, baš kao i kazna maloljetničkog zatvora. Mišljenja smo da upravo ovakav vremenski okvir predstavlja najkraći period unutar kojeg bi se mogli ostvariti ciljevi i svrhe propisivanja i izricanja kazne maloljetničkog zatvora. Štaviše, da se naslutiti da i po procjeni entitetskih zakonodavaca, kao i zakonodavca u BD BiH šest mjeseci predstavlja minimalni vremenski okvir za ostvarivanje svrhe predmetne sankcije, s obzirom na to da je odredbama čl. 53. st. 1. ZZPDMKP FBiH, čl. 53. st. 1. ZZPDMKP RS, te čl. 53. st. 1. ZZPDMKP BD BiH predviđeno da se *lice osuđeno na kaznu maloljetničkog zatvora ni pod kojim okolnostima ne može uvjetno otpustiti iz ustanove u kojoj se izvršava ova sankcija ukoliko u toj ustanovi nije provelo najmanje šest mjeseci*. Na kraju, treba istaći da se takvo rješenje vezano za minimum trajanja kazne lišenja slobode maloljetnika susreće i u mnogim evropskim zakonodavstvima.<sup>29</sup>

26 O ostalim nedostacima kratkotrajnih kazni lišenja slobode vidi više u: Petrović, B., Jovašević, D., Krivično /kazneno pravo Bosne i Hercegovine, Pravni fakultet, Sarajevo, 2005, str. 291-292.

27 Babić, M. i dr., op. cit., str. 398.

28 Čl. 95. KZ BiH, čl. 50. ZZPDMKP FBiH, čl. 50. ZZPDMKP RS, čl. 50. ZZPDMKP BDBiH

29 Opći minimum maloljetničkog zatvora od 6 mjeseci susreće se u zakonodavstvima: Hrvatske, Srbije, Slovenije, Njemačke, Grčke, Latvije, Sjeverne Irske i Ukrajine. Vidi više u: Dunkel, F., Stando-Kavecka, B., Juvenile Imprisonment and Placement in Institution for Deprivation of

(b) Slijedeći međunarodne standarde da se institucionalni tretman maloljetnika koristi samo kada je to zaista neophodno i u što kraćem trajanju, posljednjim izmjenama maloljetničkog krivičnog zakonodavstva u RS i BDBiH došlo je do izmjena i *općeg maksimuma* kazne maloljetničkog zatvora, koji sada *u načelu* iznosi *pet godina*, s tim da se povodom najtežih krivičnih djela, kao i nekih drugih okolnosti, ova najstrožija maloljetnička sankcija može izreći u maksimalnom trajanju do *deset godina*. Naime, u skladu sa čl. 51. ZZPDMKP RS i čl. 51. ZZPDMKP BDBiH *kazna maloljetničkog zatvora ne može biti duža od pet godina, a za krivično djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili za sticaj najmanje dva krivična djela za koja je propisana kazna zatvora teža od deset godina, maloljetnički zatvor može trajati do deset godina*<sup>30, 31</sup> Ovakvo rješenje<sup>32</sup> u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu ima puno opravdanje i zbog kaznene politike domaćih sudova, shodno kojoj u strukturi izrečenih kazni maloljetničkog zatvora u izuzetno značajnom obimu participiraju upravo kazne maloljetničkog zatvora do pet godina, a teže kazne se izriču samo u izuzetnim slučajevima.<sup>33</sup> Evidentno je da rješenje o izricanju maloljetničkog zatvora u maksimalnom trajanju do pet godina korespondira ciljevima individualne prevencije, jer je to optimalan vremenski period unutar kojeg bi se mogli realizirati i najzahtjevniji

Liberty - Comparative Aspects u: F. Dunkel, J. Grzywa, Ph. Horsfield, I. Pruin, (eds.), *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments, 1772 – 1774*; Jehle, J. M., Lewis, C., Sobota, P., *Dealing with Juvenile Offenders in the Criminal Justice System*, *European Journal of Criminal Policy*, br. 1/2008, str. 241; Dimitrijević, J., *Kazna zatvora i maloletnici*, *Socijalna misao*, br. 2/2008., str. 50; Carić, A., *Provedba standarda Ujedinjenin naroda za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 43, br. 1/2006, str. 9.

- 30 Očigledno je kako je prezentirani model trajanja kazne maloljetničkog zatvora normiran po uzoru na zakonodavstva nama susjednih zemalja Hrvatske i Srbije, na koja je nedvojbeno i u ovom slučaju inspirativno utjecalo njemačko maloljetničko krivično zakonodavstvo. Također, njime su u značajnoj (ali ipak ne u potpunoj) mjeri obuhvaćene i spominjane preporuke Komiteta UN za prava djeteta. Uporedi: Dunkel, F., *Juvenile Justice in Germany* u: Jensen, E., Jepsen, J., (eds.), *Juvenile Law Violators, Human Rights and Development of Juvenile Justice Systems*, Hart Publishing, 2006., str. 120; Hirjan, F., Singer, M., *Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002., str. 97.; Jovašević, D., *Maloletničko krivično pravo*, Beosint, Beograd, 2008., str. 113.
- 31 Primjera radi, kazna maloljetničkog zatvora u trajanju *preko pet godina, odnosno od pet do deset godina* mogla bi se izreći povodom nekog od kvalifikovanih oblika ubistva iz čl. 163. st. 2. KZ BDBiH (tzv. *teška ubistva*) za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili za sticaj krivičnih djela *ubistva* (čl. 163. st. 1. KZ BDBiH) i kvalifikovanog oblika *silovanja prilikom kojeg je žrtva ostala trudna* (čl. 200. st. 3. KZ BDBiH), obzirom na to da je za ta krivična djela propisana kazna zatvora teža od deset godina.
- 32 U literaturi se ističe kako je reduciranje trajanja kazne maloljetničkog zatvora u skladu sa naučnim saznanjima iz oblasti psihološkog razvoja mladih osoba. Naime, primjetno je kako sankcije čija se sadržina ogleda u oduzimanju slobode, imaju snažan utjecaj na maloljetnika, no s vremenom taj se utjecaj drastično gubi, te maloljetnik postaje sve manje osjetljiv na učinke sankcije, tako da postoji opasnost da se u jednom trenutku preda i „prihvati ulogu zatvorenog delinkventa“. Vidi: Rittossa, D., Božičević Grbić, M., *Zakon o sudovima za mladež – reformski zahvati i praktične dileme*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb)*, vol. 19, br. 2/2012., str. 636.
- 33 Vidi *supra* tabelu br. 5. o *politici odmjerenja kazne maloljetničkog zatvora u FBiH*.



rehabilitacijski programi. Međutim, u određenim slučajevima zakonodavac je dao prednost težini ili načinu učinjenja krivičnog djela propisujući da se tim povodom može izreći kazna maloljetničkog zatvora do deset godina.

Pri tome, očigledno je da izricanje maloljetničkog zatvora u trajanju do pet godina predstavlja *redovni (osnovni) maksimum*, dok izricanje odnosne kazne u vremenskom okviru između pet i deset godina čini *dodatni maksimum* maloljetničkog zatvora. Takav zaključak temeljimo na činjenici da izricanje date sankcije u trajanju preko pet godina, odnosno od pet do deset godina predstavlja *zakonsku mogućnost, ali ne i obavezu suda*, tako da i u slučaju krivičnih djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili za sticaj najmanje dva krivična djela za koja je zapriječena kazna zatvora teža od deset godina, sud može odmjeriti i kaznu maloljetničkog zatvora *ispod pet godina* (v. čl. 51. ZZPDMKP RS, čl. 51. ZZPDMKP BDBiH). Dodatno, krivična djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora predstavljaju najteža krivična djela, koja u sveukupnom spektru krivičnih djela koja egzistiraju u bosanskohercegovačkom krivičnom zakonodavstvu participiraju u izuzetno skromnom obimu, tako da je za očekivati kako će se ista i vrlo rijetko javljati u strukturi maloljetničkog prestupništva, a konsekvatno tome i mogućnosti izricanja odnosne sankcije u trajanju od pet do deset godina. Da je ovakva pretpostavka osnovana potvrđuje i relevantne statistike iz oblasti postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini.

S druge strane, u novom maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu u FBiH je glede općeg maksimuma kazne maloljetničkog zatvora zadržano „staro“ normativno rješenje, te shodno odredbama čl. 51. ZZPDMKP FBiH *kazna maloljetničkog zatvora koja se izriče maloljetnom učinitelju krivičnog djela ne može biti duža od deset godina*. Ergo, relevantno zakonodavstvo u FBiH predviđa samo jedan opći maksimum predmetne sankcije, pri tome ne ograničavajući postupajućeg sudiju da u skladu sa svojim slobodnim sudijskim uvjerenjem, a cijeneći sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti (kao i ostala opća pravila za odmjeravanje kazne propisana zakonom), odnosno *konkretnu težinu* krivičnog djela, te lične i porodične prilike maloljetnika, takvom maloljetniku izreknu kaznu maloljetničkog zatvora u maksimalnom trajanju do deset godina, neovisno na *apstraktnu težinu* učinjenog krivičnog djela. Suprotno tome, zakonodavci u RS i BDBiH mogućnosti izricanja kazna maloljetničkog zatvora u maksimalnom trajanju preko pet, pa sve do deset godina vežu samo za krivična djela za koja je propisana kazna *dugotrajnog zatvora*, odnosno za sticaj najmanje dva krivična djela za koja je propisana kazna zatvora *teža od deset godina*, kao djela koja se u teoriji krivičnog prava s obzirom na njihovu *apstraktnu težinu* smatraju *teškim krivičnim djelima*. U skladu s tim, hipotetski, nadležni sudija u RS i BDBiH maloljetnom učinitelju ne bi mogao izreći kaznu maloljetničkog zatvora u maksimalnom trajanju od deset godina ukoliko takav maloljetnik nije učinio *apstraktno teško* krivično djelo, iako je njegova *konkretna težina izuzetno teška*, dok bi postupajući suci u FBiH u takvom slučaju mogli izreći predmetnu kaznu u maksimalnom trajanju od deset godina, odnosno odrediti najveću mjeru kazne. Takvo što upućuje na zaključak kako je glede konkretnog zakonskog rješenja položaj maloljetnih učinitelja krivičnih djela u FBiH teži nego kod njihovih vršnjaka u RS i BDBiH.

Istovremeno, to predstavlja i pravi egzemplar kako se uslijed podjeljene

zakonodavne nadležnosti, te neusklađenosti zakonskih rješenja, građani jedne te iste države mogu naći u neravnomjernom pravnom položaju. Imajući u vidu da je u konkretnom slučaju riječ o posebno osjetljivoj kategoriji lica, koja zbog svoje biopsihičke i socijalne nedoraslosti uživaju poseban („povlašteni“) krivičnopravni status, te o sankciji čija se sadržina ogleda u oduzimanju, odnosno ograničavanju slobode kretanja, kao jedne od fundamentalnih ljudskih sloboda, ne čudi kako se u profesionalnim krugovima revnosno pledira za potpunu harmonizaciju različitih maloljetničkih krivičnih zakonodavstava u Bosni i Hercegovini, a što je na tragu preporuka relevantnih supranacionalnih tijela, u konkretnom slučaju Evropske komisije.<sup>34</sup>

### 2.3. Neka ograničenja vezana za izricanje kazne maloljetničkog zatvora

S obzirom na to da u zakonu nisu propisani posebni kazneni okviri maloljetničkog zatvora, predmetna kazna se odmjerava u granicama njenog općeg minimuma i maksimuma. Ipak, u odnosu na ovo generalno pravilo sva zakonodavstva u Bosni i Hercegovini poznaju određena ograničenja vezana za odmjeravanje kazne maloljetničkog zatvora, shodno kojima sud ne može izreći kaznu maloljetničkog zatvora u trajanju dužem od kazne zatvora propisane za to krivično djelo, ali nije vezan za najmanju mjeru kazne (čl. 96. st. 2. KZ BiH).<sup>35</sup> Budući da se radi o najtežoj krivičnoj sankciji namjenjenoj maloljetnim učiniteljima zakonodavac je njeno trajanje nastojao svesti na što kraću mjeru, te je u pogledu njenog maksimuma postavio dvostruko ograničenje. Naime, ukoliko je posebni maksimum kazne zatvora kod nekog krivičnog djela manji od općeg maksimuma maloljetničkog zatvora, tada mjera maloljetničkog zatvora ne može preći niti taj posebni maksimum zatvorske kazne propisane za to djelo. Osim toga, odnosno pravilo je i izraz principa srazmjernosti krivičnog djela i kazne, koji u maloljetničkom pravu nema identičan značaj kao u općem krivičnom pravu, no u konkretnom slučaju se primjenjuje stoga što predstavlja rješenje koje ide *in favorem* maloljetnika. Naime, bilo bi potpuno nedopustivo da se maloljetnom učinitelju za određeno krivično djelo, bez obzira što se radi o kazni *sui generis*, izrekne kazna maloljetničkog zatvora u dužem trajanju nego što se za to isto djelo može izreći kazna zatvora punoljetnoj osobi. Stoga se, primjera radi, maloljetniku koji je izvršio krivično djelo *krađe u sastavu grupe ljudi* (čl. 287. st. 4. KZ FBiH), bez obzira na opći maksimum kazne maloljetničkog zatvora, može izreći data kazna u maksimalnom trajanju do osam godina, jer je za odnosno krivično djelo propisana kazna zatvora od jedne do osam godina.<sup>36</sup>

34 Vidi: Pećanac, J., Mogući problemi u primjeni novog Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH, str. 20, dostupno na: [pravosudje.ba/vstv/faces/docservlet?p\\_id\\_doc=24072](http://pravosudje.ba/vstv/faces/docservlet?p_id_doc=24072) (posljednji pristup: 07. 11. 2015.)

35 Čl. 51. st. 2. ZZPDMKP FBiH, čl. 51. st. 2. ZZPDMKP RS, čl. 51. st. 2. ZZPDMKP BDBiH.

36 Pravilo da se kazna maloljetničkog zatvora za određeno krivično djelo ne može izreći iznad posebnog maksimuma kazne zatvora propisane za to djelo poznaju i zakonodavstva RS i BDBiH (čl. 51. st. 2. ZZPDMKP RS i čl. 51. st. 2. ZZPDMKP BDBiH). Međutim, s obzirom na novo zakonsko rješenje vezano za uređenje (općeg) maksimuma maloljetničkog zatvora postavlja se pitanje opravdanosti daljeg postojanja jednog takvog pravila. Naime, kao što je prethodno

Međutim, za razliku od maksimuma kazne zatvora propisane za određeno krivično djelo, pri odmjeravanju kazne maloljetničkog zatvora u skladu sa načelom *primum non nocere*<sup>37</sup> sud nije vezan posebnim minimumom, tako da maloljetnom učinitelju može odmjeriti maloljetnički zatvor i ispod zatvorske kazne propisane za to krivično djelo. Primjera radi, to znači da za *razbojništvo prilikom čijeg izvršenja je druga osoba s umišljajem teško tjelesno ozlijeđena* (kvalifikovani oblik razbojništva iz čl. 289. st. 2. KZ FBiH), a za koje je zapriječena kazna zatvora od najmanje pet godina, sud maloljetnom učinitelju može odmjeriti i izreći kaznu maloljetničkog zatvora i ispod tog posebnog minimuma (npr. dvije godine i šest mjeseci), ali ne ispod jedne godine koja predstavlja (opći) minimum maloljetničkog zatvora u ovom zakonodavstvu. Za ovo pravilo se nerijetko kaže da predstavlja *poseban način ublažavanja* kazne maloljetničkog zatvora.<sup>38</sup>

### 3. TRAJANJE KAZNI LIŠENJA SLOBODE MALOLJETNIKA U UPOREDNOM PRAVU

(a) S obzirom na to da su u prethodnim poglavljima prezentirani kazneni okviri trajanja kazne maloljetničkog zatvora u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu, činilo se zanimljivim istražiti kako je ova materija uređena i u uporednom pravu. Posebno je interesantno istražiti pitanje *maksimalnog trajanja* kazne lišenja slobode maloljetnika, jer ono predstavlja jedan od značajnijih pokazatelja prirode maloljetničkog krivičnog prava u nekoj zemlji, odnosno pokazatelja da li su u tom pravu prisutne humane tendencije u postupanju sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom ili se, pak, baštini represivna kaznena politika.

Pri tome, u mnogim zemljama, baš kao i u zakonodavstvu RS i BDBiH, prihvaćen je *model dvojnog maksimuma* trajanja kazne lišenja slobode maloljetnika, a što se može vidjeti i iz naredne tabele.

---

istaknuto, ova zakonodavstva pored *redovnog (općeg) maksimuma* poznaju i *dodatni (opći) maksimum*. Međutim, ako imamo u vidu da se kazna maloljetničkog zatvora može izreći samo za krivična djela za koja je propisana *kazna zatvora teža od pet godina*, a da se *redovni (opći) maksimum maloljetničkog zatvora* kreće *do pet godina*, očigledno je da je ovaj opći maksimum maloljetničkog zatvora manji od posebnog maksimuma kazne zatvora, te da već zbog toga sud ne može izreći maloljetnički zatvor u trajanju dužem od kazne zatvora propisane za to krivično djelo. Identična situacija je i povodom *dodatnog (općeg) maksimuma maloljetničkog zatvora* koji iznosi *deset godine*, a koji se može primijeniti samo ako se radi o krivičnim djelima za koja je propisana *kazna zatvora teža od deset godina*.

37 Rittossa, D., Božičević Grbić, M., op. cit., str. 636

38 Vidi: Srzentić, N., Stajić, A., Lazarević, Lj., op. cit., str. 522.

Tabela 1. *Maksimum trajanja kazne lišenja slobode maloljetnika*<sup>39</sup>

Maksimalno trajanje (po godinama)	Država
2 godine	Australija (Novi Južni Vels, Tasmanija), Libanon, Senegal, Engleska i Vels,* Holandija,* Togo
3 godine	Australija (Viktorija), Kolumbija, Malezija, Portugal
4 godine	Australija (Južna Australija), Ekvador, Švicarska, Švedska, Sjeverna Irska
5 godina	Bruneji, Češka Republika*, Hrvatska*, Njemačka*, Rumunija*, Slovenija*
6 godina	Rusija*
7 godina	Slovačka,* Armenija*
8 godina	Danska
10 godina	Australija (Kvinsland), Austrija*, Azerbejdžan, Bahrein, Češka Republika**, Egipat, Estonija, Gruzija*, Hrvatska**, Katar, Latvija*, Litvanija, Libija, Njemačka**, Rumunija*, Rusija**, Španija, Slovenija**, Ukrajina*
12 godina	Armenija**, Finska
15 godina	Austrija**, Koreja, Latvija**, Mađarska, Mongolija, Slovačka**, Turska*, Ukrajina**
18 godina	Italija
20 godina	Grčka, Rumunija**
21 godina	Norveška
24 godine	Turska**
25 godina	Izrael
½ kazne propisane za punoljetne učinitelje	Austrija***, Francuska
Kazna doživotnog zatvora	Holandija**, Engleska i Vels**, Škotska (16 i više godina)
Neograničeno/neodređeno	Argentina, Australija (Zapadna Australija), Čile, Kina, Irska, Japan, Kazahstan, Kuvajt, Mauricijus, Panama, Saudijska Arabija, Sirija, Trinidad i Tobago, Zambija

(Napomena: (\*) "prvi" maksimum, (\*\*) "drugi" maksimum)

Ipak, treba istaći da kriteriji za različito određenje maksimalnog trajanja

39 Navedeni tabelarni prikaz sačinjen je na osnovu podataka sadržanih u radovima: Hazel, N., Cross-National Comparison of Youth Justice, Youth Justice Board (YJB), 2008., str. 62 i Dunkel, F., Stando-Kavecka, B., Juvenile Imprisonment and Placement in Institution for Deprivation of Liberty - Comparative Aspects u: Dunkel, F., Grzywa, J., Horsfield, Pf., Pruin, I. (eds.), Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments, str. 1772 – 1774. S obzirom na to da se podaci za nekoliko evropskih zemalja nisu slagali, u takvim slučajevima preuzeti su podaci iz rada F. Dunkel i B. Stando-Kavecka, stoga što taj rad sadrži rezultate novijih istraživanje u odnosu na rad N. Hazela.

date sankcije nisu identični u svim zemljama. U određenom broju zemalja (Češka Republika, Hrvatska, Njemačka i Slovenija) prihvaćen je *model dvojnog maksimuma prema težini krivičnog djela*, gdje baš kao i u novom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini maksimum kazne lišenja slobode maloljetnika iznosi *pet godina*, a samo za najteža krivična djela *deset godina*. Ovakav model susreće se i u Latviji, Ukrajini, Slovačkoj i Rumuniji, s tim da su konkretna rješenja nešto drugačija u odnosu na spomenute zemlje, odnosno, navedeni maksimumi su nešto veći.

S druge strane, u pojedinim zakonodavstvima susreće se *model dvojnog maksimuma prema uzrastu maloljetnog učinitelja*. Tako se, primjera radi, u Austriji umjesto kazne doživotnog zatvora ili zatvora od 10 do 20 godina propisane za odrasle učinitelje, maloljetnicima uzrasta ispod 16 godina može izreći kazna zatvora do *10 godina*, a maloljetnicima uzrasta od 16 i više godina kazna zatvora do *15 godina*.<sup>40</sup> U Rusiji učiniteljima u dobi od 14 i 15 godina maksimum maloljetničkog zatvora iznosi *6 godina*, a onima od 16 i više godina starosti *10 godina*. Slična rješenja postoje i u drugim zemljama.<sup>41</sup>

Na kraju, model dvojnog maksimuma susreće se i u *pravnim sistemima koji poznaju mogućnosti upućivanja maloljetnih učinitelja ka sudovima opće nadležnosti*. Jedan maksimum predstavlja maksimum kazne koja je propisana u maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu, a koju izriču sudovi za maloljetnike, dok drugi, znatno veći, predstavlja maksimum kazne lišenja slobode iz općeg krivičnog prava, koju maloljetnim učiniteljima (u pravilu teških krivičnih djela i starijeg uzrasta) izriču sudovima opće nadležnosti, kada im takvi maloljetnici budu upućeni na procesuiranje. Tako, primjera radi, u engleskom i holandskom maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu maksimum kazne lišenja slobode koju maloljetnom učinitelju može izreći sudija za maloljetnika iznosi *dvije godine*. Međutim, ukoliko takav maloljetnik pod zakonskim uvjetima bude upućen na sud opće nadležnosti, tada mu sud opće nadležnosti izriče sankcije općeg krivičnog prava (sankcije za punoljetne), što može uključivati i kaznu doživotnog zatvora.<sup>42</sup>

S druge strane, u određenom broju zemalja opći maksimum kazne zatvora za maloljetnike uopće nije određen, tako da se data sankcija može izricati bez bilo kakvih ograničenja (izuzev da ne može biti veća nego kada se izriče punoljetnim učiniteljima), što u pojedinim zemljama koje poznaju takvu sankciju teoretski može značiti i lišenje slobode u doživotnom trajanju.

Specifično rješenje susreće se u Francuskoj gdje maksimum kazne zatvora za

40 Za ostala ("lakša") krivična djela maksimum kazne zatvora za maloljetnike iznosi polovina kazne zatvora namjenjene odraslim učiniteljima krivičnih djela, dok minimum kazne nije propisan (\*\*\*)

41 U Armeniji maloljetnicima ispod 16 godina starosti ne može se izreći kazna zatvora teža od 7 godina, a onima starijega uzrasta od 12 godina. U Gruziji, slično kao i u Austriji maloljetnim učiniteljima u dobi od 14 i 15 godina maksimum kazne iznosi 10 godina, a onima starijeg uzrasta 15 godina zatvora. Ipak, najrigidnije rješenje susreće se u Turskoj gdje se maloljetnicima u uzrastu od 12 do 15 godina može izreći kazna do 15 godina, a onima od 15 do 18 čak do 24 godine zatvora.

42 Dijk, C., Nuytiens, A., Objectives of Transferring Juvenile Offenders to Adult Court u: Meško, G., Pagon, M., Dobovšek, B., (eds.), Policing in Central and Eastern Europe: Dilemmas of Contemporary Criminal Justice, Maribor, 2004., str. 140-142.

maloljetnike predstavlja polovicu kazne propisane za to krivično djelo kada ga učini punoljetna osoba.

(b) Kada je u pitanju dužina trajanja kazne lišenja slobode maloljetnika, primjetno je da među evropskim državama najblažu zakonsku politiku kažnjavanja imaju Švicarska i Švedska, u kojima se maloljetnim učiniteljima čak i za najteža krivična djela može izreći kazna zatvora u maksimalnom trajanju od svega nekoliko godina.<sup>43</sup>

U ostalim zemljama ti maksimumi su znatno veći, dok se u pojedinim zemljama gdje postoji mogućnost transferiranja maloljetnih učinitelja ka sudovima opće nadležnosti, baš kao i u zemljama koje poznaju neodređene/neograničene kazne, takvim maloljetnicima može izreći i kazna zatvora u doživotnom trajanju.<sup>44</sup>

U svakom slučaju, imajući u vidu prethodno navedene podatke o maksimalnom trajanju kazne lišenja slobode maloljetnika u bosanskohercegovačkom i uporednom pravu, kao i činjenicu da se kazna maloljetničkog zatvora u Bosni i Hercegovini može izricati samo maloljetnim učiniteljima u dobi iznad šesnaest godina, odnosno samo *starijim maloljetnicima*, slobodni smo tvrditi kako maloljetničko krivično pravo Bosne i Hercegovine spada u red onih prava koja baštine "humanu" politiku kažnjavanja maloljetnika.

#### **4. OBIM IZRICANJA I ODMJERAVANJE KAZNE MALOLJETNIČKOG ZATVORA U PRAKSI BOSANSKOHERCEGOVAČKIH I INOSTRANIH SUDOVA**

1. Kada je u pitanju obim izricanja kazne maloljetničkog zatvora u Bosni i Hercegovini, čini se da domaći sudovi dosljedno primjenjuju princip o izricanju odnosne kazne kao krajnjem sredstvu (*ultima ratio princip*), te isti izriču u više nego skromnom obimu, a što se može vidjeti iz narednih tabelarnih prikaza.

43 U navedenoj tabeli kao zemlje sa izuzetno niskim maksimumom lišenja slobode od svega nekoliko godina navode se i pojedine vanevropske zemlje (npr. Senegal, Togo, Libanon, Kolumbija itd.). Međutim, ostaje dilema da li navedeni maksimum u tim zemljama predstavlja i stvarni maksimum, odnosno da li u tim zemljama postoji mogućnost upućivanja maloljetnika ka sudovima opće nadležnosti, jer je za očekivati da su kazne općeg krivičnog prava koje bi im se u tom slučaju mogle izreći znatno duže.

44 Štaviše, premda se to ne vidi iz prethodno navedene tabele, treba istaći da se u pojedinim državama u SAD-u, suprotno *Konvenciji o pravima djeteta*, maloljetnim učiniteljima koji se procesuiraju pred sudovima opće nadležnosti može izreći čak i *kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti pomilovanja* (eng. *sentences of life without possibility of parole*). Prema izvještajima *Human Rights Watcha* i *Amnesty Internationala*-a tokom 2005. godine najmanje 2225 osoba se nalazilo na izdržavanju ove kazne, a u periodu od 2005 do 2007. američki sudovi su izrekli dodatnih 259 kazni doživotnog zatvora bez mogućnosti pomilovanja, tako da se krajem 2007. na izdržavanju date kazne nalazilo 2484 osobe. Vidi: De La Vega, C., Leighton, M., *Sentencing Our Children to Die in Prison: Global Law and Practice*, University of San Francisco Law Review, vol. 42, 2008., str. 985-986.

**Tabela 2. Izricanje kazne maloljetničkog zatvora u praksi sudova u FBiH (2001.-2005.)**

FBiH	2001.		2002.		2003.		2004.		2005.	
	Ukup. sank.	Malo. zat.	Ukup. sank.	Malo. zat.	Ukup. sank.	Mal. zat.	Ukup. sank.	Malo. zat.	Ukup. sank.	Malo. zat.
<i>Prosjek % 1,1</i>	274	0 <i>0</i>	310	5 <i>1,6</i>	292	4 <i>1,4</i>	158	3 <i>1,9</i>	233	2 <i>0,9</i>

(Izvor: Statistički godišnjak/ljetopis Federalnog Zavoda za statistiku, god. 2006.)

Pri tome treba istaći kako se izricanje date sankcije na području cijele države može pratiti tek od 2006. godine,<sup>45</sup> dok su podaci iz ranijeg perioda dostupni samo za Federaciju Bosne i Hercegovine<sup>46</sup>. Ti podaci pokazuju da tokom posljednje decenije na području ovog entiteta nije bilo značajnijih oscilacija na planu kažnjavanja maloljetnika, a da je kazna maloljetničkog zatvora u cijeloj zemlji u periodu 2006.-2010. u sveukupno izrečenim maloljetničkim sankcijama participirala tek nešto iznad 1%.

**Tabela 3. Izricanje kazne maloljetničkog zatvora u praksi sudova u BiH (2006.-2010.)**

	2006.		2007.		2008.		2009.		2010.	
	Ukup. sank.	Malo. zat.	Ukup. sank.	Malo. zat.	Ukup. sank.	Malo. zat.	Ukup. sank.	Malo. zat.	Ukup. sank.	Malo. zat.
<b>FBiH</b>	213	1	237	2	228	1	176	3	188	4
<b>RS</b>	190	5	193	3	137	4	140	0	185	1
<b>Brčko Distrikt</b>	12	0	28	1	30	0	27	1	15	0
<b>Ukupno</b>	415	6 <i>1,4</i>	458	6 <i>1,3</i>	395	5 <i>1,3</i>	343	4 <i>1,2</i>	388	5 <i>1,3</i>

(Izvor: FBiH: Statistički godišnjak/ljetopis Federalnog Zavoda za statistiku, god. 2006., 2010., 2011.; RS: Statistički godišnjak Republičkog zavoda za statistiku RS, god. 2011.; BDBiH: Godišnji izvještaji Visokog sudske i tužilačkog vijeća BiH za naznačene godine)

45 Republički zavod za statistiku RS do 2006. godine nije prikupljao podatke o radu maloljetničkog pravosuđa na području ovog entiteta, odnosno o izrečenim krivičnim sankcijama maloljetnim učiniteljima krivičnih djela. Sa zahtjevom za dostavu podataka o izrečenim sankcijama maloljetnim učiniteljima na području BDBiH za period 2001.-2005. obraćali smo se i Pravosudnoj komisiji BDBiH, no zahtjev je odbijen, uz obrazloženje da Komisija ne raspolaže sa tim informacijama.

46 Istina, u zvaničnim statistikama nadležnih agencija ne mogu se naći niti podaci o obimu izricanja kazne maloljetničkog zatvora od strane pravosudnih organa na tzv. *državnom nivou*, odnosno Suda Bosne i Hercegovine. Razlog zašto nema tih podataka leži u činjenici što je jako mali broj krivičnih djela iz nadležnosti ovog suda koja čine maloljetnici, pa je stoga Sud Bosne i Hercegovine uveo praksu da te predmete ustupa entitetskim sudovima u RS-u i FBiH, odnosno pravosuđu BDBiH, te isti ulaze u njihove statistike.

Ipak, ostaje otvoreno pitanje da li je ovako restriktivna primjena maloljetničkog zatvora uvjetovana određenom (blagom) kaznenom politikom bosanskohercegovačkog pravosuđa ili stariji maloljetnici kao dobna skupina maloljetnika kojima je jedino moguće izricati predmetnu kaznu zaista u malom obimu čine relativno teška krivična djela sa propisanom kaznom zatvora preko pet godina, s obzirom na to da se ona može izricati samo za ta krivična djela. Nažalost, zvanične publikacije agencija za statistiku ne sadrže podatke o pojedinim krivičnim djelima koja su učinili maloljetnici, nego samo o grupama krivičnih djela, tako da se na osnovu tih parametara ne mogu izvesti potpuno pouzdane procjene o učešću teških krivičnih djela u sveukupnom kriminalitetu (starijih) maloljetnika, te o tome kakva je stvarna politika kažnjavanja maloljetnika u Bosni i Hercegovini.

Dodatno, u nauci je poznata činjenica kako u određenim slučajevima nedostatak smještajnih kapaciteta u institucijama u kojima se izvršava kazna lišenja slobode mogu opredjeliti suce da restriktivnije izriču kazne zatvora, te posežu za sankcijama van institucionalnog tipa kao alternativama predmetnoj kazni, kako bi se izbjegao fenomen „dugotrajnog čekanja na izvršenje kazne zatvora“. To stoga što se među osuđenicima na kaznu zatvora mogu naći i višestruki povratnici i(li) učinitelji teških krivičnih djela koji tokom čekanja na izvršenje zatvorske kazne mogu predstavljati svojevrsnu sigurnosnu prijetnju po ostale građane, kao i društvo u cjelini. Osim toga, veći protok vremena od trenutka izricanja do trenutka izvršenja određene sankcije može ugroziti napore suda učinjene u procesu individualizacije određene sankcije, jer na izbor vrste i mjere neke sankcije (posebno kazne zatvora), u određenoj mjeri utječu i lične i porodične prilike optuženog, koje se tokom vremena čekanja na izvršenje iste mogu drastično promijeniti. S druge strane, kada je riječ o maloljetnicima kao hipersenzibilnoj kategoriji učinitelja, jedno od temeljnih načela postupanja sa njima jeste *načelo hitnog postupanja* svih organa koji na bilo koji način učestvuju u takvom postupku.<sup>47</sup> Zahtjev za hitnim postupanjem temelji se na spoznaji da je pedagoški utjecaj na mladog čovjeka učinkovitiji i snažniji što je vrijeme od momenta učinjenja krivičnog djela pa do početka izvršenja izrečene sankcije i primjene odgovarajućeg tretmana kraći.<sup>48</sup> Stoga se sasvim razložno može postaviti pitanje kakvi su kapaciteti institucija za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora u Bosni i Hercegovini, te da li je eventualno njihova insuficijencija, te duževremeno čekanje na izvršenje iste možda utjecalo na domaće suce da predmetnu sankciju izriču u relativno skromnom obimu?

Čini se kako to ipak nije uzrok blage kaznene politike bosanskohercegovačkog pravosuđa spram maloljetnika u sukobu sa zakonom. Naime, kazna maloljetničkog zatvora prema osobama muškog pola u FBiH se izvršava u *Odjeljenju maloljetničkog zatvora* pri Kazneno-popravnom zavodu zatvorenog tipa u Zenici (u daljem tekstu: KPZ Zenica), čiji su smještajni kapaciteti do 2013. godine obuhvatali mogućnosti prijema do 15 osoba i isti su se u proteklom periodu pokazali zadovoljavajućim.<sup>49</sup>

47 Čl. 350. ZKP BiH, čl. 85. ZPPDKP FBiH, čl. 85. ZPPDKP RS, čl. 85. ZPPDKP BDBiH.

48 Vidi: Carić, A., *Mlade osobe u kaznenom pravu (učinitelji i žrtve)*, str. 101.

49 Primjera radi, u aprilu 2010. godine na izdržavanju predmetne sankcije se nalazilo 9 maloljetnika, a krajem 2012. godine 14 maloljetnika. Vidi: Procjena maloljetničkog pravosuđa u Bosni i Hercegovini, Unicef, 2011., str. 32; Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Specijalni izvještaj: Mladi i djeca u sukobu sa zakonom, Save the



Početakom 2013. godine, te kasnije u procesu usklađivanja infrastrukturnog i organizacijskog okvira izvršenja predmetne sankcije sa novim maloljetničkim krivičnim zakonodavstvom u FBiH smještajni kapaciteti su prošireni na 26 osoba, a u trenutku pisanja ovog rada na izvršenju kazne maloljetničkog zatvora se nalazilo 7 osoba.<sup>50</sup> S druge strane, u Republici Srpskoj kazna maloljetničkog zatvora prema osobama muškog pola se izvršava u Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa u Istočnom Sarajevu (u daljem tekstu: KPZ Istočno Sarajevo) u *Odjeljenju za maloljetnike*, koje administrativno pripada navedenom zavodu, ali je prostorno potpuno odvojeno od ostatka zavodskog kompleksa u kojem borave odrasli. Odjeljenje može primiti do 20 osoba i takvi smještajni kapaciteti su u proteklom periodu bili više nego zadovoljavajući.<sup>51</sup> Na području BDBiH ne postoji niti jedna ustanova za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora ili drugih sankcija institucionalnog tipa, tako da se one shodno propisima iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija prema vlastitom izboru osuđenih osoba izvršavaju u odgovarajućim ustanovama za izvršenje kazne zatvora, maloljetničkog zatvora ili zavodski odgojnih mjera u FBiH i RS.

Kada je riječ o izvršenju kazne maloljetničkog zatvora koja je izrečena osobama ženskog pola u FBiH ona se u proteklom periodu shodno odredbama čl. 4. st. 7. i 9. *Pravilnika o kriterijima upućivanja osuđenih osoba na izdržavanje kazne zatvora*<sup>52</sup> baš kao i kazna zatvora izrečena punoljetnim osuđenicama imala izdržavati u Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa Tuzla u sklopu kojeg djeluje jedini *Kazneno-*

---

Children, Banja Luka, 2012., str. 21.

50 Raniji referentni zakonski okvir (ZIKS FBiH) predviđao je kako osobe kojima je izrečena kazna maloljetničkog zatvora istu *izuzetno* mogu izdržavati sa punoljetnim osuđenicama, no taj normativni izuzetak je u socijalnoj stvarnosti predstavljao pravilo, te se predmetna sankcija u KPZ Zenica izvršavala u okviru tzv. kolektiva (paviljona) 5, koji se je sastojao od dvije etaže. Na jednoj etaži su bili smješteni maloljetnici i druge osobe koje su izdržavale kaznu maloljetničkog zatvora, dok su na drugoj etaži boravili punoljetni zatvorenici koji su zbog dobrog ponašanja izdvojeni u poseban kolektiv, te zatvorene osobe sa invaliditetom, što je tokom dnevnog boravka omogućavalo kontakte maloljetnih i punoljetnih osuđenika. (v. *Ibid*, str. 21.). Krajem 2012. godine u skladu sa preporukama Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, te Evropskog komitetat za sprečavanje mučenja i nečovječnih ili ponižavajućih kazni ili postupanja (CPT) odjeljenje za maloljetnike pri KPZ Zenica je potpuno fizički odvojen od ostatka zavodskog kompleksa kako bi se izbjegao eventualni kontakt maloljetnih i punoljetnih osoba, te potencijalni negativni utjecaj odraslih osuđenika na maloljetnike. U međuvremenu, iz istih razloga, te u skladu sa preporukama pojedinih međunarodni dokumenata (v. čl. 35. 4. *Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope u vezi sa zatvorskim pravilima br. (2006)2 (Evropska zatvorska pravila)* i pravilo 29. *Pravila UN o zaštiti maloljetnika lišenih slobode (Havanska pravila)*) tokom posljednje reforme maloljetničkog krivičnog zakonodavstva izmjenjen je i normativni okvir, te je odredbama čl. 175. ZPPDMKP FBiH propisano kako se kazna maloljetničkog zatvora ima izdržavati u *posebnoj kazneno-popravnom zavodu za maloljetnike, koji ne može imati dodira sa ustanovom u kojoj punoljetne osobe izdržavaju kaznu zatvora.*

51 S tim u vezi, u Odjeljenju za maloljetnike tokom aprila 2010. su se nalazile 4 osobe, a krajem 2012. godine svega 2 osobe. Uporedi: Procjena maloljetničkog pravosuđa u Bosni i Hercegovini, Unicef, 2011., str. 33; Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Specijalni izvještaj: Mladi i djeca u sukobu sa zakonom, Save the Children, Banja Luka, 2012., str. 21.

52 "Službene novine FBiH", br. 64/2003, 46/05, 10/09, 37/09, 26/10, 28/10.

popravni zavod za žene u FBiH. Međutim, od stupanja na snagu spomenutog pravilnika pa do sada takva kazna nije izvršavana, niti u okviru ovog zavoda egzistira posebno odjeljenje za maloljetnice.<sup>53</sup> U RS predmetna sankcija izrečena osobama ženskog pola se prema ekspresiji zakonodavca izvršava u *posebnom kazneno-popravnom zavodu za maloljetnice* ili *posebnom odjeljenju kazneno-popravnog zavoda za maloljetnike* (čl. 175. ZPPDKP RS). U praksi ona se izdržava u posebnom odjeljenju KPZ Istočno Sarajevo, pri čemu su smještajni kapaciteti istog više nego zadovoljavajući.<sup>54</sup>

Također, osim izricanja kazne maloljetničkog zatvora samo u izuzetnim slučajevima, čini se da bosanskohercegovački sudovi odnosnu sankciju pretežno izriču i u relativno kratkom trajanju.

**Tabela 4.** Politika odmjerenja kazne maloljetničkog zatvora u FBiH

Trajanje kazne	1 do 2 g	2-3 g	3-5 g	5-8 g	8-10 g	Ukupno kazni
2001.	-	-	-	-	-	-
2002.	1	-	-	-	4	5
2003.	3	-	-	1	-	4
2004.	2	-	1	-	-	3
2005.	2	-	-	-	-	2
2006.	1	-	-	-	-	1
2007.	1	-	1	-	-	2
2008.	-	-	-	-	1	1
2009.	1	-	1	-	1	3
2010.	1	2	1	-	-	4
<i>Zbirno</i>	<i>12</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>6</i>	<i>25</i>

(Izvor: Statistički godišnjak/ljetopis Federalnog Zavoda za statistiku, god. 2006., 2010., 2011.)

Pri tome, takvo što ne možemo tvrditi za sve sudove u ovoj zemlji,<sup>55</sup> ali iz prethodne tabele vidljivo je da su sudovi u Federaciji Bosne i Hercegovine u promatranom razdoblju najčešće izricali kaznu maloljetničkog zatvora u trajanju od 1 do 2 godine (48%), potom u trajanju od 8 do 10 godina (24%), zatim u trajanju od 3 do

53 Prema informacijama koje smo dobili od zavodske administracije predmetnog kazneno-popravnog zavoda, a koje su potvrđene i od nadležnih službi Federalnog ministarstva pravde (sektora za izvršenje krivičnih sankcija) u proteklom periodu istom na izvršenje nije dostavljena niti jedna sudska odluka kojom je osobi ženskog pola izrečena kazna maloljetničkog zatvora.

54 Tokom prethodnih godina na izdržavanju date sankcije nalazio se neznatan broj takvih osoba. Primjera radi, u aprilu 2010. na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora u ovom zavodu nalazila se samo jedna osoba ženskog pola. Vidi: Procjena maloljetničkog pravosuđa u Bosni i Hercegovini, Unicef, 2011., str. 34.

55 Zvanične publikacije *Republičkog zavoda za statistiku RS* ne sadrže podatke o mjeri (trajanju) izrečenih kazni maloljetničkog zatvora.

5 godina (16%), a najmanje u trajanju od 2 do 3 (8%) i 5 do 8 godina (4%).

2. Imajući u vidu izuzetno nisku stopu izricanja maloljetničkog zatvora u Bosni i Hercegovini, činilo se zanimljivim istražiti da li su slične tendencije njegovog izricanja izražene i u drugim evropskim zemljama. Pri tome treba istaći kako su takve komparativne analize donekle limitirane, s obzirom na to da ne postoje zvanični podaci vezani za obim izricanja predmetne sankcije u svim ili najvećem broju evropskih zemalja u nekom značajnijem vremenskom periodu. S druge strane, takvi podaci se mogu pronaći za pojedine zemlje, no oni su imajući u vidu cjelokupan evropski prostor isuviše fragmentarni, te ne pružaju potpuni komparativni statistički uvid. Stoga smo se zbog reprezentativnosti (izdavača) publikacije, kao i broja obuvačenih zemalja, za potrebe ovog rada odlučili prezentirati podatke *European Source Book of Crime and Criminal Justice Statistics*, premda su isti dostupni za samo dvije godine u bosanskohercegovačkom kontekstu promatranog vremenskog perioda, odnosno za 2006. i 2010. godinu. Osim toga, podaci koji slijede odnose se na obim izricanja ne samo kazne maloljetničkog zatvora, već svih maloljetničkih krivičnih sankcija institucionalnog tipa. No, to i ne predstavlja toliku ogradu imajući u vidu činjenicu da u značajnom broju promatranih zemalja nacionalna (maloljetnička) krivična zakonodavstva kao jedinu maloljetničku krivičnu sankciju institucionalnog tipa poznaju samo kaznu maloljetničkog zatvora, a ne i *exempli gratia* zavodske odgojne mjere, kao samosvojne maloljetničke sankcije koje egzistiraju u referentnim zakonodavstvima zemalja sa prostora bivše SFRJ.

**Tabela 5.** Ukupno izrečene sankcije i mjere institucionalnog tipa maloljetnim učiniteljima krivičnih djela u pojedinim evropskim državama<sup>56</sup>

Država	2006.		2010.	
	A*	B**	A	B
Armenija	5	20,8	5	0
Austrija	35	14,5	27	38,7
Belgija	8	3,3	-	-
Češka Republika	19	-	23	8,4
Engleska i Vels	175	6,6	134	5,7
Finska	206	0,6	228	0,2
Francuska	92	9,1	83	8,9
Gruzija	23	33,9	-	-
Grčka	33	4,9	15	3,8
Hrvatska	-	-	19	1,8
Holandija	104	12,0	54	13,9
Kipar	26	1,0	-	-
Latvija	59	25,6	-	-
Litvanija	70	33,0	36	61,2

56 European Source Book of Crime and Criminal Justice Statistics 2010. Universite de Lausanne-Institut de criminologie et de droit penal, Ministry of Justice Netherlands, Den Haag, 2010., str. 236, European Source Book of Crime and Criminal Justice Statistics 2014., Europena Institut for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations (HEUNI), Helsinki, 2014., str. 291

<i>Mađarska</i>	89	4,2	65	7,0
<i>Njemačka</i>	153	6,3	133	5,9
<i>Portugal</i>	25	5,5	17	7,3
<i>Rumunija</i>	28	26,7	-	-
<i>Sjeverna Irska</i>	73	7,0	68	9,7
<i>Slovačka</i>	53	7,2	-	-
<i>Slovenija</i>	25	2,2	16	0,6
<i>Srbija</i>	-	-	22	3,9
<i>Škotska</i>	2	22,8	62	12,6
<i>Švicarska</i>	188	1,5	201	2,5
<i>Turska</i>	-	-	65	27,8
<i>Ukrajina</i>	30	19,4	24	18,7

\* Ukupno sankcija i mjera na 100.000 stanovnika.

\*\* Procenat (%) nesuspendovanih sankcija i mjera institucionalnog tipa.

Ono što je primjetno iz navedene tabele jeste kako zemlje iz okruženja (Hrvatska, Slovenija i Srbija) zajedno sa Kiprom, Finskom, Belgijom i Švicarskom spadaju u red zemalja u kojima je prisutan najmanji (do 3 do 4%) obim izricanja maloljetničkih krivičnih sankcija institucionalnog tipa, uključujući i kaznu maloljetničkog zatvora. S druge strane, u pojedinim državama obim izricanja datih sankcija je znatno veći, te je tokom pojedinih godina iznosio nevjerojatnih 61,2% u Litvaniji (2010.), 38,7% u Austriji (2010.), 33,9% u Gruziji (2006.), 27,8% u Turskoj (2010.), 26,7% u Rumuniji (2006.) itd. Istina, ti podaci se odnose na samo jednu ili dvije godine u našem promatranom vremenskom periodu (2001-2010.). Ipak, podaci dobiveni iz drugih izvora (a koji se odnose samo na kaznu maloljetničkog zatvora) govore kako se obim izricanja predmetne sankcije kretao približno omjerima izricanja te sankcije, kao i drugih sankcija institucionalnog tipa navedenim u tabeli 5. Primjera radi, obim izricanja „efektivne“ kazne maloljetničkog zatvora<sup>57</sup> u Republici Hrvatskoj u periodu 2001.-2010. je iznosio 1,2% (srednja vrijednost),<sup>58</sup> dok je u Sloveniji u istom vremenskom periodu srednja vrijednost bila 1,3%,<sup>59</sup> a u Srbiji 0,8%.<sup>60</sup> U Francuskoj je taj omjer u periodu 2000.-2006. bio na nivou 8,2% (srednja vrijednost),<sup>61</sup> dok je

57 Razlog zašto se prezentirani podaci vezani za izricanje kazne maloljetničkog zatvora u Bosni i Hercegovinu u protekloj deceniji odnose isključivo na „efektivnu“ kaznu maloljetničkog zatvora leži u činjenici što tadašnje nacionalno maloljetničko krivično zakonodavstvo nije poznavalo mogućnosti *odgođenog izricanja kazne maloljetničkog zatvora*, kao alternative koju donosi ZZPDMKP. Konsekventno tome i komparativni statistički pokazatelji odnose se isključivo na „efektivne“ (nesuspendovane) institucionalne maloljetničke sankcije.

58 Kovčo Vukadin, I., Analiza dinamike i strukture kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju između dviju velikih reforma kaznenog zakonodavstva (1997.-2011.), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 18, br. 2/2011., str. 405.

59 Statistički letopis SU Slovenije, god. 2006, str. 216, god. 2011., str. 218.

60 Statistički godišnjak Republičkog zavoda za statistiku Srbije, god. 2004., str. 270; god. 2005., str. 430; god. 2006., str. 408; god. 2007., str. 406; god. 2008., str. 406; god. 2009., str. 443; god. 2010., str. 446; god. 2011., str. 337.

61 Bailleau, F., France: Breaking with the European Line of Juvenile Justice? The Successive Reforms of the Ordonance of 2 February 1945 u: Bailleau, F., Cartuyvels, Y. (eds.), The Criminalisation of Youth: Juvenile Justice in Europe, Turkey and Canada, VUBPRESS,

u Mađarskoj (za period 2001.-2007.) iznosio 6,3 (srednja vrijednost).<sup>62</sup> Na kraju, u Njemačkoj je srednja vrijednost učešća kazne maloljetničkog zatvora u sveukupno izrečenim sankcijama maloljetnim učiniteljima krivičnih djela u periodu 2001.-2010. bila na nivou 10,8%.<sup>63</sup>

Nažalost, *European Source Book of Crime and Criminal Justice Statistics* ne sadrži podatke za Bosnu i Hercegovinu, no imajući u vidu prethodno prezentirane podatke o obimu izricanja predmetne sankcije, kao i zavodskih odgojnih mjera,<sup>64</sup> može se tvrditi kako Bosna i Hercegovina, također, spada u red zemalja u kojima se kazna maloljetničkog zatvora, kao i sve sankcije institucionalnog tipa prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom izriču u relativno skromnom obimu. S tim u vezi, postavlja se pitanje koji su razlozi ovako relativno blage kaznene politike prema maloljetnicima u državama sa prostora bivše Jugoslavije u odnosu na druge evropske zemlje?

Smatramo kako ti razlozi, prije svega, leže u činjenici da maloljetnička krivična zakonodavstva sa ovih prostora tradicionalno inkliniraju *zaštitiničkom (welfare) modelu* postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom, u kojem su snažno naglašeni edukativni ciljevi maloljetničkih krivičnih sankcija, što je očigledno dosljedno prihvaćeno i od strane regionalnog maloljetničkog krivičnog pravosuđa, koje daleko češće izriče *odgojne mjere (posebno one vanzavodskog karaktera)* u odnosu na kaznu maloljetničkog zatvora. Nadalje, za razliku od drugih promatranih zemalja, kazna lišenja slobode maloljetnika se u zakonodavstvima zemalja sa prostora bivše Jugoslavije ne može izricati svim maloljetnim učiniteljima krivičnih djela, već samo *starijim maloljetnicima*, tako da čim je reducirana populacija osoba kojima je moguće izricati datu sankciju, logično je i da se predmetna sankcija izriče u manjem obimu. Dodatno, u ex-jugoslovenskim zemljama lepeza maloljetničkih krivičnih sankcija je znatno šira i bogatija u odnosu na druge zemlje (poput npr. Austrije),<sup>65</sup> tako

---

Brussels, 2010., str. 167.

62 Dunkel, F., Grzywa, J., Ph. Horsfield, Ph., Pruin, I., (eds), *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*, str. 696, 936, 1102.

63 Zavod za statistiku Njemačke (*Statistisches Bundesamt Deutschland*), *Statistisches Jahrbuch* (2004.-2009.). Istina, ovaj procenat je veći u odnosu na procenat koji su navedeni u tabeli 5. No, to je stoga što podaci koji su navedeni u publikacijama njemačkog Zavoda za statistiku pored „efektivne“ obuhvataju i suspendovanu kaznu maloljetničkog zatvora (ekvivalent *odgođenom izricanju kazne maloljetničkog zatvora* prema ZZPDMKP FBiH, RS i BDBiH, odnosno *pridržaju izricanja maloljetničkog zatvora* prema hrvatskom Zakonu o sudovima za mladež). Međutim, s obzirom na to da rezultati određenih istraživanja pokazuju da na “efektivnu” kaznu otpada cca 40%, a na odgođeno izricanje cca 60% (Dunkel, F., Germany u: Dunkel, F., Grzywa, J., Horsfield, Ph., Pruin, I., (eds.), *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*, str. 578.) da se zaključiti kako se predmetna sankcija u ovoj zemlji, kao i druge sankcije institucionalnog tipa, u posmatranom periodu kretala na razini vrijednosti koje su približne onima navedenim u tabeli 5.

64 O obimu izricanja zavodskih odgojnih mjera u Bosni i Hercegovini u periodu 2001.-2010. vidi više u : Gurda, V. *Maloljetničke mjere i sankcije u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine* (neobjavljena doktorska disertacija), Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli, Tuzla, 2013., str. 344.

65 O sistemu maloljetničkih krivičnih sankcija u Austriji vidi više u: Bruckmuller, A., Austria: A Protection Model u: Junger-Tas, J., Decker, S. H. (eds.), *International Handbook of Juvenile Justice*, str. 288.

da i to vjerovatno ima utjecaja da sudovi rjeđe izriču kaznu maloljetničkog zatvora, jer im na raspolaganju stoji mnoštvo drugih sankcija koje predstavljaju alternativu kažnjavanju maloljetnika.

Na kraju, imajući u vidu kako je prethodno navedeni komparativni statistički pregled sadržan u tabeli 5. limitiran činjenicom da se odnosi na samo dvije godine, nešto širi temporalni okvir nude podaci dostupni u izdanjima *European Source Book of Crime and Criminal Justice Statistics* iz 2010. i 2014. godine, koji se odnose na procenat zastupljenosti maloljetnika u sveukupnoj zatvorskoj populaciji u pojedinim evropskim državama. Ipak, treba istaći kako i ovi podaci imaju značajne nedostatke. Prije svega, niti oni ne sadrže podatke koji se odnose na Bosnu i Hercegovinu, a i metodologija izračuna istih je bitno drugačija u odnosu na podatke nadležnih statističkih agencija u Bosni i Hercegovini, tako da oni, promatrano iz bosanskohercegovačke perspektive, ne mogu ponuditi bilo kakav valjan komparativni uvid. Međutim, imajući u vidu da ovaj rad ciljno nije situiran samo u bosanskohercegovački, već i u uporednopravni kontekst, naredni podaci mogu pružiti određeni uvid o učešću maloljetnika u sveukupnoj evropskoj zatvorskoj populaciji, te posebno poziciji drugih zemalja iz okruženja (u čijim zakonodavstvima je kazna maloljetničkog zatvora normirana na gotovo identičan način kao u maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini) u odnosu na ostale evropske zemlje. Pri tome, i ovi podaci su limitirani činjenicom da su u njih pored maloljetnika kojima je izrečena kazna maloljetničkog zatvora uključeni i maloljetnici kojima je tokom krivičnog postupka određena mjera pritvora, kao i maloljetnici kojima je izrečena novčana kazna (u državama čija nacionalna zakonodavstva poznaju tu maloljetničku krivičnu sankciju). Osim toga, njima su obuhvaćeni i maloljetnici smješteni u institucije za maloljetnike, što znači da se ti podaci odnose i na ostale maloljetničke krivične sankcije *institucionalnog tipa*, kao što su u zakonodavstvima zemalja iz okruženja *zavodske odgojne mjere*, a mogući su i pojedini modaliteti *upućivanja u odgojni (disciplinski) centar za maloljetnike*. Na kraju, u slučaju određenog broja država isti obuhvataju i podatke o mentalno bolesnim osobama smještenim u psihijatrijske ustanove ili bolnice.<sup>66</sup>

**Tabela 6.** Procenat maloljetnika u sveukupnoj zatvorskoj populaciji u Evropi u periodu 2003.-2010. (STOCK)

Država	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Albanija	0.7	0.9	1.0	1.3	0.3	1.9	1.3	2.4
Armenija	...	...	1.4	1.2	1.5	0.0	2.6	0.7
Austrija	3.2	3.5	2.4	2.4	3.4	1.9	2.3	2.0
Belgium	0.5	0.7	0.5	0.7	0.5	0.7	0.7	0.7
Bosna i Hercegovina	...	0.1	...	...	...	...	...	...
Bugarska	1.2	1.2	...	...	...	0.7	0.5	0.6
Češka Republika	1.1	1.0	1.0	0.9	0.9	1.0	1.0	0.9
Danska	0.2	0.2	0.2	0.2	...	0.2	0.5	0.4
Engleska i Vels	3.1	3.1	3.1	3.1	3.0	3.0	2.5	1.9
Estonija	2.8	2.9	2.5	2.1	2.1	1.3	1.0	1.3

66 European Source Book of Crime and Criminal Justice Statistics, 2014., str. 293.

Finska	3.5	3.1	2.6	2.5	2.8	0.2	0.2	0.2
Francuska	1.2	1.0	1.1	1.1	1.0	1.1	1.0	1.0
Grčka	...	...	0.8	0.8	...	3.8	4.4	4.4
Gruzija	1.0	0.9	1.3	2.1	1.7	1.5	1.2	0.9
Holandija	10.3	9.9	9.2	9.6	11.7	2.5	2.1	2.1
Hrvatska	...	...	1.3	1.2	1.3	1.0	1.0	0.8
Island	0.0	0.0	1.7	0.8	0.9	1.4	1.4	0.0
Italija	0.8	0.8	0.7	0.9	0.9	0.9	0.7	0.7
Kipar	6.8	7.9	7.1	7.3	5.8	5.3	4.5	3.3
Latvija	3.9	4.0	3.4	2.9	2.8	1.2	1.3	0.5
Litvanija	2.4	2.3	2.2	2.1	2.4	2.5	2.2	1.7
Luksemburg	...	1.3	...	0.3	0.5	0.1	0.6	1.0
Mađarska	5.0	5.0	5.3	5.2	5.0	3.7	3.3	3.4
Makedonija	..	1.4	...	0.8	2.0	1.4	0.9	1.4
Malta	...	...	...	0.8	...	4.7	5.9	5.7
Moldavija	2.1	2.0	2.1	2.9	1.8	0.9	0.5	0.1
Njemačka	2.1	1.9	1.7	1.9	1.9	0.9	0.9	0.9
Norveška	...	0.3	...	0.3	0.2	0.2	0.4	0.2
Poljska	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Portugal	5.6	4.1	4.2	4.1	3.5	0.7	0.3	0.8
Rumunija	2.3	2.1	2.3	2.4	1.9	1.6	1.8	1.6
Rusija	2.2	...	1.8	1.5	1.2	1.3	0.9	0.7
Sjeverna Irska	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	3.6	3.0	2.5
Slovačka	1.3	1.1	1.2	1.4	1.5	0.7	1.3	1.1
Slovenija	...	1.3	...	0.5	0.7	0.9	0.3	0.5
Srbija	...	...	...	...	2.0	2.4	2.4	2.2
Škotska	2.7	2.6	3.0	3.1	2.8	2.5	2.1	1.8
Španija	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Švedska	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Švicarska	...	1.4	...	0.9	0.9	1.2	0.8	0.7
Turska	...	...	...	...	3.0	1.6	2.3	1.7
Ukrajina	...	...	1.9	...	1.5	0.8	0.6	0.8
Mean	2.3	2.0	2.1	1.8	1.9	1.5	1.5	1.3
Median	2.1	1.3	1.7	1.2	1.5	1.2	1.0	0.9
Minimum	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Maximum	10.3	9.9	9.2	9.6	11.7	5.3	5.9	5.7

(Izvor: European Source Book of Crime and Criminal Justice Statistics 2010., str. 302; 2014., str. 273.)

Iz navedenog tabelarnog prikaza je vidljivo kako u većini zemalja iz okruženja (Hrvatska, Slovenija, te djelimično i Makedonija) udio maloljetnika u sveukupnoj zatvorskoj populaciji se kreće ispod evropskog prosjeka. S druge strane, referentne vrijednosti za Republiku Srbiju su nešto iznad evropskog prosjeka, no to je vjerovatno rezultat specifične metodologije izračuna prezentiranih podataka koja je korištena u navedenoj publikaciji. Ipak, čini se kako je metodologija prikazivanja obima učešća kazne maloljetničkog zatvora u sveukupno izrečenim sankcijama maloljetnim učiniteljima krivičnih djela koju koristi Republički zavod za statistiku Srbije, te na tom izvoru ranije prezentirani podaci, zasigurno vjerodostojniji pokazatelj statističkih vrijednosti koje su bile predmet istraživanja ovog rada.

## ZAKLJUČAK

U spektru maloljetničkih krivičnih sankcija koje se susreću u uporednom pravu, kazna lišenja slobode predstavlja najstrožiju krivičnu sankciju, te stoga međunarodni dokumenti iz oblasti postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom proklamiraju princip da se ona ima izricati samo kao krajnje sredstvo (*ultima ratio*) i u što kraćem trajanju. Upravo pitanja mogućeg trajanja predmetne sankcije (onako kako je ono uređeno u pravu i kako se ostvaruje u praksi), te obima njenog izricanja, predstavljaju neke od najznačajnijih indikatora prirode sistema maloljetničkog krivičnog pravosuđa u određenoj zemlji, te kao takva čine predmet istraživanja ovog rada. Štaviše, ova pitanja čine i neka od osnovnih obilježja *zakonske i sudske politike sankcioniranja maloljetnika*, te prediktora da li se u nekoj zemlji baštini „humana“ ili represivna politika sankcioniranja ove kategorije učinitelja krivičnih djela. Kada je riječ o maksimumu lišenja slobode maloljetnika u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu je propisano da *on iznosi pet, odnosno deset godina*. Komparirajući ovakvo legislativno rješenje sa uporednopravnim iskustvima došlo se do saznanja da *proicirani maksimum(i) kazne maloljetničkog zatvora u predmetnom zakonodavstvu ne prelazi(e) prosjek maksimalnog trajanja kazni lišenja slobode maloljetnika koji se susreće u uporednom pravu ili se čak kreće ispod tog prosjeka*.

No, imajući u vidu da se pravni položaj maloljetnika u sukobu sa zakonom ne može cijeliti samo na osnovu normativnog okvira kojim je isti uređen, već je neophodno sagledati i kako se te pravne norme ostvaruju u praksi, smatralo se nužnim istražiti i u kojoj mjeri (trajanju), te u kom obimu u odnosu na sveukupno izrečene sankcije se izriče kazna maloljetničkog zatvora. Analizirani su podaci za prvu deceniju XX. vijeka (2001. – 2010.) koji pokazuju kako u posmatranom periodu u Bosni i Hercegovini nije bilo značajnijih oscilacija na planu kažnjavanja maloljetnika, te da je kazna maloljetničkog zatvora u sveukupno izrečenim maloljetničkim sankcijama participirala tek nešto iznad 1%. Osim toga, sudovi u Federaciji Bosne i Hercegovine (za ostale nivoe ne postoje zvanični podaci) u gotovo polovini predmeta (48%) koji su okončani izricanjem kazne maloljetničkog zatvora, izrekli su datu sankciju u najmanjem mogućem trajanju od 1 do 2 godine. Komparirajući obim izricanja kazne maloljetničkog zatvora u odnosu na sveukupno izrečene sankcije maloljetnim učiniteljima u Bosni i Hercegovini s identičnim pokazateljima u pojedinim evropskim državama došlo se do saznanja da Bosna i Hercegovina zajedno sa pojedinim zemljama iz okruženja (Hrvatska, Slovenija, Srbija) pripada krugu evropskih zemalja u kojima se kazna maloljetničkog zatvora izriče u relativno skromnom obimu. S obzirom na navedeno može se tvrditi kako postoje značajni pokazatelji da Bosna i Hercegovina spada u red zemalja koje baštine „humanu“ politiku sankcioniranja maloljetnika koji su došli u sukob sa (krivičnim) zakonom, te da su međunarodni standardi da se sankcije ovog tipa imaju izricati samo kao krajnje sredstvo i u što kraćem trajanju dosljedno implementirani kako u relevantnom zakonodavstvu, tako i u sudskoj praksi.



Summary

**MAIN FEATURES OF LEGAL AND JUDICIAL POLITICS  
OF APPLICATION OF JUVENILE IMPRISONMENT IN  
BOSNIA AND HERZEGOVINA AND COMPARATIVE  
CRIMINAL LAW AND JURISPRUDENCE**

Considering that in the spectrum of juvenile criminal sanctions punishment of deprivation of liberty is the most severe criminal sanction, international documents related to juveniles in conflict with the law proclaim standards that this sanction has to be imposed only as a measure of last resort and for the shortest period. Issues like possible duration of subject sanction and scope of its imposition, represents some of the basic features of the legal and judicial policy of sanctioning of juveniles, and represent the subject of this paper. The author analyzes how these issues are regulated in Bosnia and Herzegovina's and comparative law, and how aforementioned standards are applied in practice. Applying the comparative analysis it was determined that there are certain indicators that Bosnia and Herzegovina is one of the countries that has in its heritage „humane“ sanctioning policy of juvenile offenders, and that the aforementioned international standards are consistently accepted in domestic law as well as in the jurisprudence.

**Key words:** *juvenile offenders, duration of juvenile imprisonment, the juvenile sentencing policy.*

Zusammenfassung

**GRUNDZÜGE DER RECHTS- UND RICHTSPOLITIK IN  
DER ANWENDUNG DER JUGENDHAFT IM STRAFRECHT  
UND IN DER PRAXIS VON BOSNIEN-HERZEGOWINA  
UND IN ANDEREN LÄNDERN**

Wenn man bedenkt, dass im Spektrum der strafrechtlichen Sanktionen das Jugendgefängnis die härteste Sanktion für jugendliche Straftäter ist, so ist es selbstverständlich, dass die internationalen Dokumente und Standards, die diese Materie zum Gegenstand haben, vorschreiben, dass das Jugendgefängnis als Sanktion das letzte Mittel (ultima ratio) sein muss, wobei diese Sanktion zeitlich so kurz wie möglich zu halten ist. Deswegen ist die Frage der zeitlichen Dauer und Verbreitung der Anwendung dieser Sanktion eine Indikation der Jugendstrafpolitik des Gesetzgebers und der Gerichte und somit der Gegenstand dieser Arbeit. Der Autor hat in dieser Arbeit analysiert, wie diese Fragen in Bosnien-Herzegowina und anderen Ländern geregelt sind und wie die genannten Standards in der Praxis umgesetzt werden. Durch

die Anwendung der Vergleichsmethode hat der Autor einige Indikatoren gefunden, die darauf hindeuten, dass Bosnien-Herzegowina in die Reihe der Länder einzuordnen ist, die eine „humane“ Strafpolitik gegenüber jugendlichen Straftätern pflegen und dass die erwähnten internationalen Standards eingehalten werden wie im positiven Recht so auch in der Gerichtspraxis.

**Schlüsselwörter:** *jugendliche Straftäter, Länge der Jugendgefängnisstrafe, Jugendstrafpolitik.*

Riassunto

## **CARATTERISTICHE PRINCIPALI DELLA POLITICA LEGISLATIVA E GIUDIZIARIA DELL'APPLICAZIONE DELLA PENA DELLA DETENZIONE MINORILE AZNE IN BOSNIA ED ERZEGOVINA E NEL DIRITTO E NELLA PRASSI PENALE COMPARATA**

Tenendo a mente che nello spettro delle possibili sanzioni penali comminabili ai minori la pena della privazione della libertà personale rappresenta la sanzione penale più severa, i documenti internazionali concernenti profili procedurali riguardanti minori, che si trovano in conflitto con la legge, proclamano lo standard che sancisce che siffatta sanzione vada comminata soltanto quale mezzo di ultima ratio e per una durata quanto più breve possibile. Propria la questione della possibile durata della pena in oggetto e della sua portata rappresentano alcune delle fondamentali caratteristiche della politica legislativa e giudiziaria con riguardo alle sanzioni concernenti minori. Altresi, costituiscono oggetto d'indagine nel presente lavoro. L'autore ha analizzato in che modo tale questioni siano regolate nel diritto della Bosnia ed Erzegovina, come pure nel diritto comparato ed anche come tali presupposti prendano vita nella prassi. Attraverso un'indagine comparata s'è constatato come esistano determinati indicatori che la Bosnia ed Erzegovina appartenga al gruppo di paesi che seguono una politica "umana" quanto alle sanzioni comminabili ai minori che abbiano commesso reati penali e che tali menzionati standards internazionali siano coerentemente applicati nel diritto, come nella prassi giurisprudenziale di questo paese.

**Parole chiave:** *minori che hanno commesso reati penali, durata della pena di detenzione minorile, politica di punizione dei minori.*